

Svenska kyrkan anställer imam – en het fråga

Göran Larsson & Simon Sorgenfrei

Från och med den 1 april 2011 skall imam Othman Al-Tawalbeh arbeta 50 procent som ”medarbetare” i Fryshuskyrkans mångfaldsarbete. Tjänsten som finansieras av Sofia församling i Stockholms stift är oss veterligen den första anställningen av en muslim i ledande position inom Svenska kyrkan och tjänsten har redan väckt starka känslor och debatt. Hur många städare och annan personal som tillhör andra religioner än luthersk evangelisk tro i Svenska kyrkan är emellertid okänt och det är också viktigt att påpeka att studieförbundet Sensus, som har tydliga rötter i Svenska kyrkan, tidigare har gett ekonomiskt och administrativt stöd till det muslimska studieförbundet Ibn Rushd.¹ Inom detta förbund har också Al-Tawalbeh haft en framträdande position. Även om detta är första gången Svenska kyrkan anställer en muslim i ledande position, har man alltså redan tidigare på olika sätt bidragit ekonomiskt till muslimsk organisation i Sverige.

Enligt Sofia församlings hemsida är Al-Tawalbehs nuvarande tjänst först och främst inriktad mot ungdomsverksamheten på Fryshuset i Stockholm.² Församlingen skriver vidare att han kommer att samverka med Fryshuskyrkan som sedan många år arbetar med andliga och existentiella frågor och värderingar bland unga människor. Al-Tawalbeh förtydligade sitt uppdrag genom att säga:

– Jobbet betyder inte att jag jobbar *för* en kristen församling, utan jag jobbar *tillsammans* med Sofia församling. För att arbeta med den rädsla som finns i vårt samhälle idag för ”den andre”, det som grundar sig i okunskap om andras kulturer, traditioner och religioner. Därför ser jag det som ett samarbete, och det är något unikt och roligt att jag får den här möjligheten...³

Anställningen har dock väckt starka känslor hos både kristna och muslimska debattörer. Enligt prästerna och teologerna Johanna Andersson och Annika Borgs debattartikel publicerad i SvD den 13 mars 2011 är det till exempel högst tveksamt om en enskild församling inom Svenska kyrkan har rätt att anställa en ”manlig imam” för att motverka

¹ Se *Ibn Rushd – ett nytt studieförbund. En utvärdering av Ibn Rushds väg till statsbidragsberättigat studieförbund*. Stockholm: Folkbildningsrådet, Folkbildningsrådet utvärderar No 1 2008.

² Se <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=639265> och på denna hemsida kan man även läsa Othman Al-Tawalbehs och prästen Maria Kjellsdotter Rydinger tal inför inrättandet av den nya tjänsten. Om inte annat anges så är samtliga citat i vår text hämtade från deras respektive tal.

³ Citat hämtat från Forsberg, Ingrid, ”Kyrkan i Fryshuset inleder samarbete med imam”, publicerad på SRs hemsida tisdagen den 8 mars, hämtad från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3993&artikel=4389625>.

fördomar mot islam när muslimska företrädare till exempel inte accepterar ”kvinnliga imamer” eller samkönade äktenskap. Frågan blir enligt Andersson och Borg ett brott mot Svenska kyrkans lära och ett steg i fel riktning. När kyrkan under mycket lång tid har kämpat för att män och kvinnor skall behandlas lika och att ingen individ skall diskrimineras för sin sexuella läggning är det fel att anställa en imam som tillhör en religion som enligt dem inte lever upp till dessa krav.⁴

Enligt Sofia församlings hemsida är det dock ingen slump att Fryshuskyrkan och Othman Al-Tawalbeh inviger sitt samarbete på den internationella kvinnodagen 8 mars. På den presskonferens som hölls i Fryshuset i samband med att Al-Tawalbeh anställdes sa han:

Jag kommer att ge en sannare och mer nyanserad bild av islam än den som bygger på extremism. Jag vill ge en bild som bygger på fred, rättvisa och solidaritet. Islam är en mosaik med olika färger och nyanser, man får inte se bara en svart-vit islam. Jag vet att det finns en del människor som inte tycker om islam och det respekterar jag. Men då kan jag säga: man kan komma till oss och bilda sig en egen uppfattning. Kunskap är en god sak, och med kunskap försvinner okunskap och rädsla, vi alla måste lära oss skilja på religion och tradition, religion och politik och religion och person.

Den islam som jag tror på är:

- Den som befäller att rätt och rättvisa skall råda människor emellan och befäller dem att göra gott och att vara givmilda mot de närmaste.
- Den som förbjuder alla felaktiga handlingar och allt som strider mot rimlighet och förnuft och allt som innebär en kränkning av andras rätt.
- Den som bekräftar att om Gud hade velat skulle Han helt visst ha gjort människorna till ett enda samfund; men han gjorde det inte, för att han vill ha mångfald på jorden och människans huvuduppgift är att bevara den mångfalden.
- Det är den Islam som inte gör skillnad mellan folk pga religionstillhörighet, bakgrund, hudfärg eller kön, för att alla skapades lika värdiga av man och kvinna och indelats i folk och stammar för att folk ska lära känna varandra.
- Islam vilar på moraliska värderingar som bygger på respekt för livet, människan, frihet, rättvisa och jämlikhet.

[...]

Idag är det internationella kvinnodagen och jag vill betona att jämställdhetsfrågor kommer att prioriteras i mitt arbete, vi måste träffa unga människor och ge dem stöd i deras utveckling.

Under samma presskonferens sa prästen Maria Kjellsdotter Rydinger, som kommer att bli Al-

⁴ Andersson, Johanna & Annika Borg, En kyrka i fritt fall, SvD 13 mars 2011. Hämtad från http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/en-kyrka-i-fritt-fall_6002149.svd#

Tawalbehs samarbetspartner på Fryshuset, att hon såg det som en unik och speciell händelse att Svenska kyrkan valt att anställa en imam. Hon menade att såväl tro som världsbild påverkas av globaliseringsprocesser. Anställningen av Al-Tawalbeh får därför ses som ett resultat av dessa förändringar och att Sverige har gått från ett enhetssamhälle till ett mångkulturellt samhälle. Hon menade vidare att det är viktigt att visa för unga att det finns något gott i alla religioner och att vi kan ”hjälpa varandra att utmanas och gå över gränser, tänka utanför den egna boxen.” Idén till samarbetet, berättade hon vidare, föddes under en gemensam dialogresa till Etiopien tillsammans med en grupp ungdomar. ”Ur detta har idén om att starta ett slags mångfaldsprojekt som vi kallar ”Tillsammans för Sverige” vuxit fram.”

Men beslutet att anställa en imam inom ramen för Svenska kyrkan har alltså väckt en del uppståndelse. Nationalistiska bloggar och magasin som Politisk Inkorrekt⁵ och Nationell Idag⁶ har reagerat på anställningen och enligt Kjellsdotter Ryding har även en del kristna tidningar reagerat. Men hon säger också att detta snarast stärker henne i övertygelsen om att det är viktigare än någonsin att visa att ”religioner” kan arbeta sida vid sida för ett gemensamt mål – ett bättre och tryggare samhälle med en religiös och kulturell mångfald, enligt hennes tolkning.

Kjellsdotter Ryding förklarade vidare att beslutet att anställa en imam inom ramen för svenska kyrkans verksamhet, för henne:

[bottnar i] en tro på evangelierna som på olika sätt berättar om hur Jesus ständigt utmanade de gränser vi sätter mellan människor vad gäller, kön, klass, religion för att stärka varje människas tro och egenvärde. Idag på kvinnodagen kan det vara bra att påminna om att en av de stora förebilderna som Jesus lyfter fram var en samarisk kvinna av annan tro och religion... mellan dem uppstod en dialog...som stärkte dem båda.

Beslutet att anställa Al-Tawalbeh verkar alltså vara baserad på samma idé om öppenhet som Borg och Andersson omhuldar, men det är tydligt att den inte kommer fram till samma slutsatser i sin analys. Medan Sofia församling tycks anse att det är i linje med en öppen och tolerant teologi att anställa en imam, anser Borg och Andersson att denna handling utgör ett hot mot en liberal tolkning av kristendomen.

Fastän Andersson och Borg ger uttryck för de riktlinjer som officiellt skall styra Svenska kyrkan är det också viktigt att betona att en betydande andel präster och ”vanliga” församlingsmedlemmar inte nödvändigtvis delar dessa två skribenters tolkningar när det gäller ämbetsfrågan (det vill säga att kvinnor också kan vara präster) eller synen på

⁵ <http://politisktinkorrekt.info/2011/03/08/svenska-kyrkans-forste-imam-invigs/>

⁶ <http://www.nationellidag.se/visa/default.asp?notisID=7953>

könsneutrala äktenskap. Samtidigt som denna interna konfliktlinje inte lyfts fram i deras debattartikel är det rimligt att anta att många medlemmar i Svenska kyrkan delar deras skepsis inför att anställa en imam i Fryshuskyrkan. Det ligger inte heller i Anderssons och Borgs syfte att framhålla att det också finns en livaktig debatt om feministiska tolkningar av Koranen, genus, patriarkala strukturer inom islam och synen på homosexualitet bland muslimer. Trots att det är betydligt vanligare att hitta tolkningar av islam som förespråkar en patriarkal tolkning och en negativ syn på homosexualitet – i alla fall om vi jämför med uppfattningar som tycks dominera inom Svenska kyrkan – är det viktigt att inte glömma bort att dessa frågor är föremål för debatt och diskussion även bland muslimer.⁷

Men också muslimska företrädare har uttryckt skepsis inför Al-Tawalbehs anställning.⁸ I en intervju i Helsingborgs dagblad berättar Al-Tawalbeh att han kontaktat SÄPO efter att Stockholmsimamen Mahmoud Aldebe ska ha kallat honom för avfälling på internetsidan Arabiska nyheter.⁹ För de muslimska kritikerna tycks det vara problematiskt att en muslim blir avlönad av en kristen församling och därmed riskerar att hamna i ett beroendeförhållande till en icke-muslimsk grupp i samhället. Al-Tawalbeh säger till Helsingborgs dagblad att han är van vid kritik. Islamofober brukar anklaga honom för att vara fundamentalist medan kritiska röster bland muslimer kritiserar honom för att vara för tolerant. Men han påpekar också att han samrådde med imamer vid stora moskén i Stockholm, där även Mahmoud Aldebe är verksam, innan han tackade ja till tjänsten. ”De välsignade detta. Och många andra imamer och enskilda muslimer runt om i Sverige har gratulerat mig till jobbet,” säger Al-Tawalbeh.

På sin hemsida inleder Sofia församling sitt meddelande om Al-Tawalbehs anställning med att slå fast att ”Fryshuskyrkan önskar med en kristen grundsyn förmedla att alla människor är älskade.” Borg och Andersson frågar sig i sin debattartikel om detta beslut innebär att ”alla religioner är samma sak” och om det i så fall innebär att man kan och bör upphäva ”fler, i så fall konstruerade, gränser?” Detta, skriver de, ”är i så fall en stor förändring som hade behövt föregås av djupgående diskussioner inom hela kyrkan.” I ljuset av denna kritik är det också värt att notera att Svenska kyrkan nyligen har blivit anklagad för att förespråka polyteism och

⁷ Se till exempel Amina Wadud, *Inside the Gender Jihad: Women's Reform in Islam* (London: Oxford Oneworld, 2006) eller Scott Siraj Al-Haq Kugle, *Homosexuality In Islam: Critical Reflection on Gay, Lesbian, and Transgender Muslims* (London: Oxford Oneworld, 2010). Simon Sorgenfrei, *Queer Jihad* I Tidningen Kulturen, <http://www.tidningenkulturen.se/ess-mainmenu-57/religion-mainmenu-133/1794-queer-jihad>

⁸ http://www.arabnyheter.com/ar/index.php?option=com_content&task=view&id=8165&Itemid=42.

⁹ HD 000315 <http://mobil.hd.se/skane/2011/03/15/sapo-oroad-for-tolerant-imam/> På bloggen Sejahelena tas olika muslimska positioner upp. <http://sejahelena.blogspot.com/>

för att vara allt för generös i sin gränsdragning i en ledarartikel av Lena Andersson på DN.¹⁰ Detta är ett tredje exempel på att det kan finnas olika förståelse av vad som avses med så kallade liberala tolkningar av evangelierna och den Svenska kyrkans lära. Medan Kjellsdotter Rydinger kan sagas tillämpa en liberalteologi som innebär att hon anser att det är riktigt att anställa en imam för att öka församlingens mångfaldsarbete är Borg och Anderssons liberalteologiska tolkning snarare grundade i ett synsätt som förespråkar jämlikhet och feministiska läsningar av kyrkans skrifter. Kjellsdotter Rydinger, Borg och Andersson och Lena Andersson kan därför sägas utgöra tre olika positioner i debatten om hur Svenska kyrkans lära skall tolkas, förstås och omsättas i praktiken. I sammanhanget bör det också noteras att Lena Andersson utgår ifrån en religionskritisk attityd – ett faktum som dock inte innebär att hon anser att kyrkan skall få tycka eller tolka sin lära som de vill. För att citera en känd svensk politiker ”någon djävla ordning ska det vara”. Bortsett från det kraftfulla språkbruket är det tydligt att många kristna och muslimska kritiker delar detta synsätt när de utvärderar Sofia församlings beslut att anställa en imam. Precis som Borg och Andersson menar att detta beslut borde ha diskuterats inom kyrkan, menar Aldebe att detta ”borde ha diskuterats bland muslimerna”¹¹

För att ge rättvisa åt debatten är det också viktigt att framhålla att vissa röster även har försvarat Sofia församling. Till exempel menar Helene Egnell i en artikel publicerad på *Newsmill* den 7 mars 2011 att kyrkan måste bidra till att ”skapa ett gott samhälle” genom att skapa lika möjligheter för dialog. Hon menar vidare att en mångkulturell utveckling endast kan leda till att tron fördjupas.¹² Trots att kritikerna inte låter sig övertygas av denna retorik är det tydligt att muslimer och kristna har olika förutsättningar för att arbeta med dialog och integrationsfrågor i dagens samhälle. I den statliga utredningen *Staten och imamerna. Religion, integration, autonomi* (SOU 2009:52) framgår det tydligt att de flesta individer som arbetar som imamer också har andra arbeten vid sidan om sin tjänst som imam för att kunna försörja sig. Anställningsförhållandena för imamer är ofta dåliga och osäkra vilket inte skapar en god förutsättning för dialog och samverkan med det övriga samhället. Att muslimska ledare inte automatiskt deltar i dialogarbeten runt om i Sverige skall därför inte nödvändigtvis tolkas som att muslimer är ointresserade av dessa frågor. Istället har de sämre förutsättningar

¹⁰ Andersson, Lena, *Ja till polyteismen*, publicerad i DN den 26 februari 2011. Hämtad från <http://www.dn.se/ledare/signerat/ja-till-polyteism>

¹¹ Se not 7

¹² Egnell, Helene, *Därför gjorde Sofia församling rätt som anställde en imam*, publicerad på *Newsmill* den 7 mars. Hämtad från <http://www.newsmill.se/artikel/2011/03/07/d-rf-r-gjorde-sofia-f-rsamling-r-tt-som-anst-llde-en-imam>.

att kunna delta i dialogmöten som ofta är förlagda till kvällar och helger eftersom de ofta måste arbeta under dessa timmar för att kunna försörja sig. Ur detta perspektiv kan Sofia församlings initiativ att anställa en imam ses som ett försök att motverka denna obalans.

Men det är också viktigt att ha i åtanke att Svenska kyrkan är Sveriges största, rikaste och mäktigaste religiösa institution och att de ofta sätter agendan för hur religionsdialogen ska se ut och vilka värderingar som ska lyftas fram. Det är kyrkan, som har råd och möjlighet att initiera dialog, som sätter dagordningen och bestämmer talarlistan. På samma sätt är det kyrkan som med anställningen av Al-Tawalbeh har makt och medel att visa vilken sorts imam, och därmed också vilken sorts islam, de vill se i Sverige och som de är beredda att samarbeta med.

Mot denna bakgrund är det relevant att fråga sig om detta skall tolkas ett försök att ”domesticera” islam, om det är uttryck för en genuin vilja att skapa jämbördiga förutsättningar för dialog, eller om det ska förstås som ett uttryck för att Svenska kyrkan anpassar sig efter rådande politiska värderingar och omhuldar en mångkulturell politik?